

درسی از زیارت اربعین

استاد دانشگاه
مجتبای اسلام جعفری

یکی از اسناد حقانیت زیارت اربعین سیدالشهدا^(ع)، متن زیارت‌نامه‌ای است که از امام جعفر صادق^(ع) برای این روز رسیده است. زیارت اربعین، فرازهای درس‌آموز بسیار دارد. یکی از جملات اصلی این زیارت، جمله: «فَعَمَّكُم مَعَكُم لَامَعٌ عُدَّوْكُمْ»، است؛ یعنی با شما هستیم، با شما هستم نه با دشمنان شما. این جمله، راهنمای پایداه و نیاید‌های فکری و عملی است. در این جمله به اباعبدا...الحسین^(ع) می‌گوییم: «باشما هستیم، باشما هستیم نه با دشمنان شما!» در این بیان زائر، تویی و تبری، هر دو نهفته است. در هر زمان و مکان باید در اندیشه و رفتار، همراه اهل بیت^(ع) بود و در راه آنان، پایدار ماند و هرگز نباید به رنگ و

رفتار دشمنان اهل بیت^(ع) درآمد و به آنان روی آورد. برای معیت، جریان‌شناسی فکری و عملی حوادث جهان براساس مکتب اهل بیت^(ع) و مدرسه معرفتی آنان ضرورت دارد. در طول تاریخ، دو خط حق و باطل وجود داشته است که همیشه مقابل هم بوده‌اند. امروز و فردا نیز هر دو جریان حق و باطل هست و خواهد بود. باید همواره جریان حق را شناخت و همراه حق بود و در جبهه حق حرکت کرد. «مع، به معنای با هم بودن و همراهی است. معیت اقسامی دارد که اینجا، منظور معیت معنوی و فکری و ارزشی و رفتار و گفتاری است. باید در عقاید و اخلاق و روش، امام حسین^(ع) را شناخت و با امام حسین^(ع) بود. امام حسین^(ع) الگوی بزرگ جهانی و جامع و جاویدان است. باید دل و قلب انسان مؤمن، با امام باشد. زائر عارف در این بخش از زیارت اربعین، اعلام موضع و اظهار می‌کند: «من همراه شما در برابر دشمن قرار دارم، «معکم» دوبار در این فراز زیارت‌نامه اربعین آمده است. زائر با تکرار و تأکید، به همراهی با امام حسین^(ع) اعتراف می‌کند. افتخار زائر، قرار گرفتن در خط حماسه حسینی است. «لامع عدوکم» به این نکته اشاره می‌کند که ما هرگز با دشمنان شما نیستیم و پیوسته رویاروی طاغوت و استکبار جهانی و ظالمان و مفسدان و همه جریان‌های باطل ایستاده‌ایم. باید گفتار و رفتار اهل باطل و دشمنان اهل بیت^(ع) را شناخت و خود را از آن پاک ساخت. قرآن کریم می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا... وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ، ای مؤمنان! از مخالفت با فرمان خدا بپرهیزید و همراه راستگویان باشید» (توبه، ۱۱۹). «صادقین»، در این آیه، اهل بیت و امامان اند و مؤمن باید همواره و در هر شرایطی با اهل بیت^(ع) باشد. در این فراز از زیارت اربعین، ما اقرار می‌کنیم که به فرمان الهی در معیت با صادقین عمل می‌کنیم و با اهل بیت^(ع) هستیم و هرگز از آنان جدا نمی‌شویم. در این فراز از زیارت اربعین، شعار محوری بزرگ اهل ایمان وجود دارد. باید در گفتار و رفتار همراه امام حسین^(ع) بود و از گفتار و رفتار دشمنان اهل بیت^(ع) برائت جست. باید شبیه امامان^(ع) شد و از شباهت با دشمنان آنان پاک گردید. باید توجه کرد که این زیارت‌نامه، از امام صادق^(ع) صادر شده است و از متون مقدس شیعه و راهنمای همه زائران سیدالشهدا^(ع) است. همه هیئت‌ها و عزاداران اباعبدا...الحسین^(ع) در هر جا که هستند، شایسته است در روز اربعین، زیارت اربعین را بخوانند و به درس‌ها و پیام‌های آن دقت کنند و زیارت اربعین، منشور راهنمای عمل آن‌ها در طول سال قرار بگیرد. در این یادداشت، تنها یک فراز از فرازهای زیارت پرمحتوای اربعین و درس و پیام آن تبیین شد. منبع: «تهذیب الاحکام»، ج ۶، ص ۱۱۳، «مصباح‌المتهجد و سلاح‌المتباعد»، ص ۵۵۲، «المزار الکبیر»، ص ۳۱۴، «المزار فی کیفیه زیارات‌النبی و الائمه علیهم‌السلام»، ص ۵۸، بحار‌الانوار، ج ۱۰۱، ص ۳۷۲، «تفصیل وسائل‌الشیعه الی تحصیل مسائل‌الشریعه»، ج ۱۰، ص ۳۷۲.

بیرس

و بدان

حکم اربعین برای دیگر ائمه اطهار^(ع)

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به شماره پیامک ۷۲۸۹-۳۰۰ با ما در میان بگذارید.

چرا فقط امام حسین^(ع) اربعین دارد و برای دیگر امامان (علیهم‌السلام) اربعین نمی‌گیرند؟ آیا می‌شود برای دیگر بزرگان دین هم اربعین برگزار کرد؟

پاسخ اجمالی به سؤال اول:

برای پاسخ دادن به این سؤال باید چند نکته را مدنظر قرار داد، اول اینکه در منابع روایی و حدیثی شیعه، در زمینه اقامه عزا و سوگواری برای امام حسین^(ع) در ایام خاص، جایگاه ویژه‌ای درنظر گرفته شده است. اما برای دیگر امامان، هیچ روایت و گزارش تاریخی وجود ندارد که روز شهادت یک معصوم^(ع) تا به این حد سفارش بر عزا شود تا چه رسد به اربعین آن شهادت و رخداد و چه رسد به دهه‌های مربوط به آن شهادت، اما درمورد عزای سیدالشهدا^(ع) چه برای روز شهادت و چه اربعین ایشان، توصیه‌های فراوانی حتی از زبان پیامبر اکرم^(ص) و ائمه^(ع) آمده است.

آیتا...العظمی مکارم شیرازی در پاسخ به این سؤال بیان کرده است: «علت آن، نقش بسیار مهمی بود که شهادت امام حسین^(ع) در بقای اسلام داشت. به علاوه مصائب آن حضرت، قابل مقایسه با مصائب هیچ‌یک از معصومین^(ع) نیست».

پاسخ اجمالی به سؤال دوم:

درمورد اقامه عزا برای بزرگان دین اسلام، روایات و توصیه‌های فراوانی وجود دارد، امیرالمؤمنین علی^(ع) هنگام خاک‌سپاری همسرشان، حضرت فاطمه^(ص)، خطاب به پیامبر^(ص) فرمودند: «أُمَّا حُرَّتِي فَمَرَدَدْتُ، اندوه من، ابدی و بی‌پایان خواهد بود، پیروان و محبان ایشان نیز همواره دل سوخته این مصائب هستند، اما این بدان معنا نیست که مثلاً تمام سال را ایام فاطمیه قلمداد کنند و با ایجاد برخی محدودیت‌ها، بدعتی در دین به‌وجود آورند. به‌هرحال، بدون آنکه بدعتی در اعلام لزوم عزاداری در زمانی خاص ایجاد کنیم، بسیار مطلوب است که در هر فرصت ممکن، مصیبت‌های اهل بیت^(ع) را به یاد آوریم و مانع فراموشی آن‌ها در گذر تاریخ شویم که اگر می‌خواهید برای ائمه دیگر اقامه عزایی شود، باید به این نکات دقت کرد:

الف. این عزاداری‌ها تا اندازه‌ای پررنگ نباشد که عزاداری امام حسین^(ع) که در روایات بسیار، تأکید ویژه بر آن شده است، به‌تدریج کم‌رنگ شود و در شمار یکی دیگر از عزاداری‌های مشابه به‌حساب آید.

ب. همچنین نباید آن گونه رفتار شود که با تأسیس دهه‌ها و اربعین‌های جدیدی که در روایات، هیچ اشاره و تأکیدی بر آن نشده است، به‌تدریج افراد معتقد به مذهب را در طول سال، همواره سیاه‌پوش، عزادار و در محدودیت نشان دهد و به‌دنبال آن، اربعین جدیدی برای عموم مردم خلق شود.

مروری بر آثار روضه اهل بیت^(ع) در زندگی ما

روضه خانگی، برکت خانه

حمیده ذاکری چیزی نمانده است که به چهلمین روز از ایام سوگواری سیدالشهدا^(ع) برسیم؛ عددی که نشان‌دهنده روزهای عزاداری ما برای سرور و سالار شهیدان است و ما مشه‌دی‌ها هرساله با پیوند این چهل روز به ایام عزاداری آخر صفر، ۴۸روز را عزادار خاندان هدایت و تربیت هستیم؛ عزاداری‌ای که در آن هرکدام سعی می‌کنیم به‌نوعی ارادتمان را به خاندان اهل بیت^(ع) نشان دهیم و به برکات و فوایدش امیدوار هستیم. هرچه پیش می‌رویم، هیئت‌ها بزرگ‌تر می‌شود و مردم بیشتر در مساجد و تکایا و... به عزاداری می‌پردازند اما هنوز چراغ روضه‌های خانگی در خانه‌های مردم شهر، روشن است، روشنی‌ای که اولیای خدا بر حفظ و حراستش تأکید کرده و علما و بزرگان دین، چه گذشتگان و چه معاصران، در پاسداشتش سخن گفته‌اند و بر اقامه روضه در خانه‌ها سفارش کرده‌اند؛ چون آثار تربیتی و اجتماعی مهمی برای فرد و خانواده به‌ویژه فرزندان دارد. در ادامه، برخی آثار و برکات روضه‌های خانگی برای خانه و خانواده را بررسی می‌کنیم.

رسمی دیرینه

روضه‌خانگی فقط مخصوص محرم نیست، اما از همین محرم، شروع و چراغ روضه را در خانه‌تان روشن کنید. سیره ائمه اطهار^(ع) و سخنانی که از ایشان در قالب حدیث برای ما به‌جای مانده است، توصیه‌های فراوانی برای ما در خود دارد. در روایات آمده است در دوران بنی عباس به‌دلیل خفقان حکومت، ائمه

نشان ارادت

این روزها هرکه بتواند، خودش را برای زیارت اربعین به کربلا می‌رساند اما هستند افرادی که به هر دلیل نمی‌توانند به این مراسم بپیوندند. خوب است بدانید در روایتی از امام باقر^(ع) درباره زیارت امام حسین^(ع) در روز عاشورا آمده است: «از ایشان سؤال

راهی برای شفاعت

در زیارت جامعه کبیره می‌خوانیم: «هرکه نزد شما آمد، نجات خواهد یافت و هرکه از شما فاصله گرفت، هلاک می‌شود... هرکه شما را دوست بدارد، خدا را دوست داشته و هرکه با شما دشمنی کند، با خدا دشمنی کرده است... با شما، خداوند آغاز می‌کند و به شما پایان می‌دهد و به‌وسیله شما، باران می‌فرستد و به‌وسیله شما، آسمان را نگه می‌دارد... هرکه خدا را خواهد، باید از طریق

معصوم^(ع) نمی‌توانستند مجلس سوگواری سیدالشهدا^(ع) را به شکل علنی برگزار کنند اما هر فرد، هر شاعر، مداح و روضه‌خوان وقتی به خانه امام صادق^(ع) می‌آمد، حضرت بلافاصله می‌فرمودند: «برده‌ای بنزید»، آن‌گاه باتوان حرم پشت پرده و آقایان، طرف دیگری می‌نشستند و برای اهل بیت^(ع) روضه می‌خواندند و گریه می‌کردند.

کردند ما در روز عاشورا نمی‌توانیم به کربلا برویم، ایشان فرمودند: در خانه برای امام حسین^(ع) گریه و ندبه و عزاداری کنید و به اهل خانه خود بگویید بر او بگریند و در خانه با اظهار گریه و ناله بر حسین^(ع)، مراسم عزاداری برپا کنید.

شما آغاز کند و به خدا تقرب جوید...، باتوجه به این بیان گهربار امام‌هادی^(ع)، راه برای ما دوستداران این خاندان بزرگوار، روشن و واضح است تا به هر شیوه و روش خود را با آن‌ها پیوند بزنیم که نجات یابیم. به گفته بزرگان دین، روضه‌های خانگی یکی از همین روش‌هاست که هم ارادت ما را به اهل بیت^(ع) نشان می‌دهد و هم محلی برای ذکر و یادآوری معارف این بزرگواران است.

راه آسان آموزش

به گفته کارشناسان، حضور ذاکر اهل بیت^(ع) در خانه و برگزاری مجالس روضه باعث می‌شود کودکان از ابتدا با ذکر اهل بیت^(ع) خو بگیرند و مأنوس شوند و از همان کودکی با شنیدن ذکر مصیبت اهل بیت^(ع) یا سیره و روایات آن بزرگان، دور از فشار و اجبار درس و بحث، با زندگی و معارف اهل بیت آشنا شوند و آن‌ها را الگو و سرمشق خود ببینند. این انس و الفت، باعث می‌شود در بزرگی به‌اصطلاح نشانه خانه اهل بیت را بشناسند و از برکات آن بهره‌برند. بر این اساس، روضه‌های خانگی یک راه آسان و دردسترس برای آموزش امور دینی به فرزندانمان است، راهی که نه‌تنها حس خوب و علاقه به بزرگان دینی را در دل آنان قرار می‌دهد، بلکه فواید بسیار دیگری از جمله مسئولیت‌پذیری و همکاری و مشارکت را نیز به‌عنوان آثار تربیتی با خود به‌دنبال دارد.

وسیله خیررسانی

غمی را از او بزاید، خداوند هم در قیامت، کار بسته او را می‌گشاید و اندوهش را می‌زداید، (کلینی، اصول کافی، ج ۲، ص ۲۰۰). صله ارحام و باخبر شدن از حال خانواده و آشنایان نیز به زندگی شما رونق می‌بخشد و شادی این معاشرت در زندگی جریان پیدا می‌کند و موجب می‌شود با همدلی، دعا در حق همدیگر یا حتی گره‌گشایی از کار فرو بسته یکدیگر، چرخه خوبی و حسنات در حلقه ارتباطی شما ماندگار شود.

از قدیم روضه‌های خانگی، محلی برای خبر گرفتن از حال یکدیگر و دستگیری از نیازمندان بوده است. این رسم مبارکی است که می‌تواند در روضه‌های خانگی شما هم ادامه یابد و عزاداری شما نه‌تنها برکت‌دهنده به خانه و خانواده‌تان باشد که وسیله‌ای برای رساندن خیر به دیگران شود. درباره ثواب کار گره‌گشایی از مؤمن، آیات و روایت فراوانی وجود دارد. در همین باره امام رئوف^(ع) فرموده‌اند: «هرکه گره از کار مؤمنی بگشاید و